

HALDEN
KOMMUNE

Handlingsplan for oppfølging av skolefravær

Handlingsplan for oppfølging av skolefravær

Forord

Alle barn i Norge har en rett og en plikt til å gå på skolen. Skolen er et av de viktigste fundamentene i samfunnet vårt. Her får barn utviklet sine sosiale ferdigheter, finner tilhørighet og muligheten for livslange vennskap. Læringen gjør at barn får utviklet sine iboende evner, og til sist vil alt dette komme både den enkelte og samfunnet til gode. For samfunnet er det helt avgjørende at alle barn skal kunne være inkludert og oppleve at de vil gå på skolen.

De siste årene har stadig flere barn og unge funnet det vanskelig å gå på skolen. Dette har ført til at nasjonale myndigheter, sammen med kommuner og fylkeskommuner, har lagt ned mye ressurser i å øke kunnskapen om hvordan en kan snu denne utviklingen.

Halden kommune har med sin «Handlingsplan for oppfølging av skolefravær» gjort et omfattende arbeid for å gi våre ansatte best mulig kunnskap om skolefravær og hvordan vi skal forebygge og forhindre dette. Arbeidet med handlingsplanen er gjort av lokale fagpersoner med et bredt spekter av bakgrunner og perspektiver.

Langvarig skolefravær skaper alvorlige konsekvenser for barn og familier. For ansatte i skolen kan slikt fravær representere fortvilelse og maktesløshet. Handlingsplanen understreker viktigheten av at alle barn blir sett, og at vi handler tidlig. Forebygging er fortsatt det aller viktigste.

Jeg vil ønske dere alle lykke til i det videre arbeidet, og jeg vil ønske dere lykke til med bruken av handlingsplanen.

Kent-Arne Andreassen
Direktør
Undervisning og oppvekst

Innledning

Alle barn og unge mellom 6 og 16 år i Norge har rett og plikt til opplæring. Det er en forutsetning at eleven er på skolen for å få oppfylt både retten og plikten, med mindre de har hjemmeskole.

De fleste elevene i Halden kommune finner seg godt til rette og trives med å være elev i Haldenskolen. Likevel er det elever som av ulike og ofte sammensatte årsaker ikke finner seg til rette på skolen og derfor tilbringer mindre tid på skolen enn forventet.

Stort fravær fra skolen kan få alvorlige faglige og sosiale konsekvenser både på lang og kort sikt for den enkelte elev. Blant korttidsfølgene er svake faglige prestasjoner, lav selvfølelse, isolasjon, familiære problemer og problemer med relasjoner til jevnaldrende. Langtidsfølgene kan være dårligere muligheter for utdanning og jobb, sosiale problemer og økt risiko for senere psykiske lidelser.

Med så alvorlige konsekvenser er det i alles interesse å forebygge og forhindre skolefravær, og da er samarbeid mellom de berørte instanser avgjørende. Når et barn ikke kommer seg til, eller ikke klarer å være på skolen, er dette derfor et felles problem som krever at alle bidrar til en løsning.

Halden kommune ser et behov for å etablere noen felles, praktiske og konkrete retningslinjer for forebygging og tiltak for elever med skolefravær. Formålet med denne handlingsplanen er å bistå skolene med å forebygge og å handle riktig i skolefraværssaker.

Handlingsplanens formål og målgruppe

Handlingsplanen skissere hva som er anbefalt saksgang, og når ulike instanser bør kontaktes. Målgruppen for handlingsplanen er derfor skoleledere, lærere og andre ansatte ved skolen samt skolens samarbeidspartnere som helsesykepleiere, kontaktpersoner i PPT, barneverntjenesten, familietjenesten og BUPP.

Hva er skolefravær?

Fravær i grunnskolen deles i dokumentert og udokumentert fravær.

I grunnskolen vises det til **to ulike typer dokumentert fravær**; helsemessige årsaker og fravær i form av permisjon (begravelse, legetime, etc.) som skolen selv har innvilget. Årsaken til en slik tydeliggjøring, er opplæringsplikten. Elevene har som utgangspunkt plikt til å være på skolen og delta i opplæringen sammen med sine medelever.

Er det slik at en elev skal ha planlagt fravær, må foresatte søkeskolen om permisjon. I de tilfellene eleven er borte på bakgrunn av helsemessige årsaker, vil en beskjed fra foresatte gjelde som dokumentert fravær. Skolen kan imidlertid kreve at det legges frem legeerklæring når eleven har langvarig fravær.

Når det gjelder **udokumentert fravær**, er det fravær hvor eleven er borte fra skolen uten at det leveres fraværsmelding eller søknad om permisjon fra foresatte. Det er imidlertid viktig å huske på at alt skolefravær har konsekvenser, også langvarig sykdom. Alle grunner til å ikke komme på skolen, selv dokumentert fravær, må tas alvorlig (Ricking & Schulze, 2019).

Det er viktig å huske på at alt fravær, uansett årsak, skal meldes samme dag i visma.

Permisjon

Permisjon er ingen rettighet for elevene. Permisjon gir eleven unntak fra plikten til grunnskoleopplæring. Skolen kan ikke innvilge permisjon for mer enn inntil 10 skoledager per skoleår.

Forutsetningen for at skolen skal kunne gi en elev permisjon, er om eleven får en opplæring som samlet sett er forsvarlig. For å vurdere hva som er forsvarlig, må det legges vekt på følgende:

- læringsutbyttet til eleven

- elevens fraværshistorikk
- påvirkning på det psykososiale miljøet
- hva som skal skje på skolen i permisjonstiden
- om foreldrene vil sørge for egnet opplæring i permisjonstiden
- hva eleven selv mener
- hva som er det beste for eleven

Halden kommune har en egen forskrift for permisjon fra skolen som beskriver dette ytterligere. Forskriften ligger på kommunens hjemmeside.

Hva er bekymringsfullt skolefravær?

Halden kommune ønsker å bruke begrepet bekymringsfullt skolefravær (jf. Udir.no), og legger følgende definisjon til grunn:

Fravær fra undervisningen og det sosiale fellesskapet i skolen, gyldig eller ugyldig, av et omfang/en hyppighet som medfører bekymring knyttet til elevens faglige utvikling, samt elevens sosiale tilhørighet og utvikling (Ingul, 2011).

Det er vanskelig å sette en grense for hva som er et bekymringsfullt skolefravær, og det er en skjønnsmessig vurdering ut fra et helhetsperspektiv, både sosialt og faglig. Skolen skal gjøre en vurdering ved følgende fravær for å følge med og fange opp:

- ✓ 3 enkeltdager med dokumentert og/eller udokumentert fravær månedlig.
- ✓ 10 enkeltdager med dokumentert og/eller udokumentert fravær på et halvt år.
- ✓ 1 enkelttime med udokumentert fravær.
- ✓ Komme for sent tre ganger på en måned.
- ✓ Eleven kommer på skolen, men går igjen.

I arbeidet med å kartlegge og følge opp fravær bruker Haldenskolene fire kategorier for å sikre at alle elever, med ulike grader av skolefravær, fanges opp og får oppfølging. De fire kategoriene krever ulike tiltak og grad av oppfølging. Kategoriene Halden kommune benytter er :

1. Elever som ikke er på skolen og ikke mottar noen form for opplæring
2. Elever som har et redusert skoletilbud enten på skolen eller i form av hjemmeundervisning
3. Elever som har sporadisk, men høyt skolefravær
4. Elever som står i fare for å utvikle bekymringsfullt skolefravær

Forebygging av skolefravær

Udir viser til at nærværstiltak er viktig for å forebygge skolefravær. Slike tiltak vil styrke elevens tilhørighet, motivasjon, og ikke minst trivsel. Systematisk arbeid over tid med et trygt og godt skolemiljø er grunnpilaren i skolens nærværarbeid.

Elevers rett til et trygt og godt skolemiljø står sentralt i Opplæringsloven, og har et forsterket og forpliktende fokus gjennom i §12-2

§ 12-2. Retten til et trygt og godt skolemiljø

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, inkludering og læring.

Halden kommune har en egen Handlingsplan for et trygt og godt barnehage- og skolemiljø. Arbeidet med å forebygge skolefravær må derfor ses i sammenheng med Handlingsplan for et trygt og godt barnehage- og skolemiljø.

Handlingsplan for en trygt- og god barnehage og skolemiljø inneholder 7 forebyggende innsatsområder:

- Barne- og elevsyn
- Voksenrollen
- Medvirkning
- Inkluderende felleskap for læring og vennskap
- Overganger
- Foreldresamarbeid
- Tverrfaglig samarbeid

Det er viktig å sikre at det jobbes systematisk med det forebyggende arbeidet for *alle* barn, men også særskilt for de barna som står i risiko for å utvikle alvorlig skolefravær.

Handlingsplan for et trygt og godt barnehage- og skolemiljø ligger i Samsvar og på kommunens nettside.

For barn og unge er vennskap og følelsen av tilhørighet noe av det viktigste for trivsel på skolen:

«Jeg hadde ingen venner det siste skoleåret, så da gadd jeg ikke». En annen elev forteller at «Jeg hadde ingen å være sammen med for alle bare utestengte meg. Så da ble det jo til at jeg ikke ville dra på skolen og sa at jeg hadde vondt i hodet til mamma og ble hjemme».

Uttalelse fra elev i rapporten fra Forandringsfabrikken

Følge med og fange opp

Det finnes mange ulike grunner til at elever er borte fra skolen. Det kan blant annet handle om forhold hos den enkelte som familieforhold eller situasjoner på skolen som bidrar til å øke risikoen for utvikling av skolefravær (Havik, 2018).

Skolen har en aktivitetsplikt, §12-4, som skal sikre elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø. De skal følge med og identifisere risiko- og beskyttelsesfaktorer for å komme tidlig inn å forebygge bekymringsfullt skolefravær.

Matrisen under (sammenstilt fra blant annet Havik (2018) og Overland & Nordahl 2019)) beskriver ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer hos elev, familie og skole. De ulike risikofaktorene må vurderes og vektes likt i undersøkelsesfasen, og sees i sammenheng.

Elev	
<i>Risikofaktorer:</i>	<i>Beskyttelsesfaktorer:</i>
• Psykisk/ nevrobiologisk sårbarhet • Innagerende eller utagerende atferd • Prestasjonsangst • Bekymringer for andre ting enn skole • Lærevansker • Lav sosial kompetanse	• Positivt selvbilde • Gode sosiale relasjoner på skolen – minst én god venn • Mestrer det skolefaglige • Har fritidsinteresser/aktiviteter
Mulige tegn hos eleven	
• Er uvanlig innadventt eller sjenert • Er uvanlig utrygg ved skolestart/etter skolebytte, og ordinære tiltak for å trygge eleven ikke hjelper • Snakker aldri høyt i klassen • Snakker ikke med voksne/medelever eller kun med utvalgte voksne/medelever • Er ofte alene i friminuttene • Er avhengig av at en bestemt voksen/medelev er til stede i friminuttet • Har ofte fysiske plager, f.eks. vondt i magen eller i hodet • Gir nonverbalt eller verbalt uttrykk for nedstemthet eller redsel generelt eller tilknyttet spesifikke situasjoner på skolen	

- Trekker seg tilbake fra sosiale situasjoner og/eller skolerelaterte aktiviteter
- Viser utagerende atferd, for eksempel sinne i situasjoner som stiller krav i skolehverdagen
- Viser motstand mot å delta eller forsøker å unngå enkelte fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen
- Gir uttrykk for å ikke ville gå på skolen
- Ringer ofte hjem i skoletiden eller ønsker å gå hjem i løpet av skoledagen

Familie

Risikofaktorer:

- Psykisk lidelse hos foresatte
- Samspillsvansker i familien
- Endrede familiesituasjoner
- Manglende grensesetting
- Foresatte med egne negative erfaringer og holdninger knyttet til skolen

Beskyttelsesfaktorer:

- God psykisk helse hos foresatte
- Tydelig grensesetting
- Godt samarbeid mellom foresatte og skole
- Familiens støtte i sosiale nettverk

Mulige tegn hos foresatte:

- Tar kontakt med skolen fordi eleven gir uttrykk for å ikke ville gå på skolen
- Blir værende lenge i leveringssituasjonen eller vil være med inn i klasserommet
- Ringer eleven i skoletiden gjentatte ganger for å sjekke at eleven har det bra

Skole

Risikofaktorer:

Beskyttelsesfaktorer:

• Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær • Uhensiktsmessig håndtering av og holdninger til fravær • Dårlig klasse- og læringsmiljø • Mobbing • Lite kontinuitet i opplæring - høyt lærerfravær • Mangelfull oppfølging av aktivitetsplikten • Lav kompetanse om barns psykiske vansker	• Gode fraværsrutiner • God klasseledelse • Velfungerende, tilpasset opplæring • God relasjon mellom lærer og elev • Godt samarbeid mellom foresatte og skole • God informasjonsflyt ved overganger • Gode rutiner og handlingsplaner for å gripe inn ved høyt fravær • God oppfølging av aktivitetsplikten • Tidlig involvering av andre instanser
--	---

En god og tilpasset opplæring virker forebyggende mot alvorlig skolefravær (Nordahl & Overland, 2021, Amundsen & Møller, 2022). Ifølge Amundsen & Møller (2022) har en svært høy andel av barn og unge som strever med skolevegring faglige utfordringer og prestasjonsangst. Deres studier viser at 61 % av elevene strevde med faglige vansker, og 76 % av elevene var engstelige for spesielle fag i skolen, før vegringen begynte. 28 % av elevene viste faglige vansker allerede fra bokstavinnlæringen i 1. trinn.

Skolesystemet er kanskje ikke like godt tilpasset for alle? Elever kan ha opplevd manglende tilrettelegging faglig, utfordringer psykisk, mobbing eller ensomhet. Det kan også være vanskelig å konsentrere seg på grunn av store grupper, mye inntrykk eller lyder og folk. Man kan bli utbrent av både faglig og sosialt stress, som igjen kan føre til fravær fra skolen (Rapport Barneombudet, 2024).

Tidlig inn

Barn som utvikler skolefravær har ofte hatt utfordringer allerede i barnehagen. Det er noen barn som av ulike årsaker synes det er vanskelig å gå i barnehagen i korte eller lengre perioder. Dersom barnet over lengre periode ikke ønsker å gå i barnehagen, kan det være vanskelig for foreldrene å oppfordre barna til å gå (Havik, 2023). Det er da viktig å undersøke mulig årsak og prøve å finne

bakgrunnen til at barnet ikke ønsker å gå i barnehagen. Videre vil det være sentralt å finne gode løsninger for barnet sammen med barnehagen slik at barnet ønsker å være der. En god regel er at om barnet er friskt, bør det gå i barnehagen. Det er fint å innarbeide gode rutiner og vaner for oppmøte tidlig i barnets liv da gode vaner i førskolealder ofte videreføres etter hvert som barnet vokser og starter på skolen.

Dersom et barn har hatt vansker med å møte opp i barnehagen, er det viktig at skolen får denne informasjonen. Da kan skolen tilrettelegge fra besøksdagen på skolen frem til første skoledag og oppstart i 1. trinn.

Tiltaksmodellen

Halden kommune har tatt utgangspunkt i denne modellen for arbeidet med skolefravær. Modellen inneholder forskjellige faktorer som har påvirkning på en elevs fravær uavhengig av den opprinnelige årsaken. Tiltakssirkelen er et nyttig verktøy for å arbeide med skolefravær. Modellen er utarbeidet av Anneli Otnes (2016) og kan brukes både forebyggende og ved utviklet fravær.

Målet er at denne modellen skal kunne bidra til å sikre en helhetlig tilnærming til skolefraværet, og sikre at de som er en del av «laget» rundt eleven tar sin del av ansvaret. Skolen er den viktigste aktøren i arbeidet med skolefravær, og det er avgjørende at skolen og foreldrene starter arbeidet raskt. Det vil i mange tilfeller også være nyttig å få bistand fra andre instanser. Tiltakssirkelen skal bidra til å sikre en helhetlig tilnærming til skolefraværet, og fordele ansvaret på de ulike partene.

Det kan være vanskelig å skille mellom årsaker til fravær, og hva som er med på å opprettholde fraværet. Ofte er dette sammensatt, og flere områder kan påvirke samtidig. Tiltakssirkelen har ulike «bokser» med områder som man vet påvirker barn og ungdom uavhengig av fraværets opprinnelige årsak. Målet er å se på helheten og finne løsninger og tiltak sammen, framfor å fordele skyld.

Kilde: Tiltakssirkelen (Otnes 2016)

Innenfor hver boks er det ulike ressurser/ beskyttelsesfaktorer. Målet er å øke ressursene og minske risikoene.

Hvordan arbeide med tiltakssirkelen?

- 1) Kartlegg hvem som er laget rundt eleven?
 - Foresatte, kontaktlærer, faglærer, helsesykepleier, miljøpersonale, PPT, Bupp, Barnevernet, Familietjenesten..
- 2) Gå gjennom boks for boks sammen
 - Finn elevens beskyttelse innenfor denne boksen (hva fungerer?)
 - Finn elevens risiko innenfor denne boksen (hva fungerer ikke?)
- 3) Finn tiltak som øker eller sikrer opprettholdelse av det som fungerer.
 - Hvem gjør hva? Fordel oppgaver.

4) Finn tiltak som minsker det som ikke fungerer.

- Hvem gjør hva? Fordel oppgaver.

Det er et mål at alle deltakere i møtet går ut med små, eller store oppgaver. Gjerne så konkrete tiltak som mulig. I fastlåste, eller langvarige saker situasjoner kan det være lurt om eleven ikke får oppgave med en gang, men at andre begynner arbeidet og at eleven kobler seg på etter hvert.

Hvilken sirkel man starter og fortsetter med avhenger av situasjonen. Det er ikke sikkert man rekker alle i første møte. Har eleven vært hjemme lenge, kan relasjon til medelever og fritidsaktiviteter være fint å starte med for å få eleven litt i gang. At foreldre/ foresatte har tillit til skolen er viktig for å lykkes i samarbeidet. Om det er utfordringer i tillitsforholdet kan dette være lurt å jobbe med tidlig. Det er skolen som er den profesjonelle aktøren og har ansvar for å skape god relasjon til de foresatte

Her er et eksempel: «Relasjon til voksne på skolen» kan være et fint punkt å starte med. Listen over beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer er ikke uttømmende. Tilpass tiltak til den enkelte sak. Bruk fantasien og vær kreative.

Beskyttelsesfaktorer:

- Å ha minst en voksen på skolen som man er trygg på
- Føle at de voksne liker deg
- Å se at de voksne merker at du er der
- God relasjon mellom lærer og elev

Risikofaktorer:

- Å føle at ingen voksne på skolen bryr seg
- Å ikke vite hvem på skolen man kan gå til
- Å være usikker på om læreren tror deg
- Eleven har en innagerende adferd
- Fravær hos trygge voksne

Her er et eksempel: Arne 12 år

Beskyttelsesfaktorer:

- Arne liker matte, og synes mattelæreren er veldig grei.
- Arne har tidligere snakket med helsesykepleier. Likte det.

Risikofaktorer:

- Kontaktlærer har akkurat gått ut i svangerskapspermisjon. Arne har hatt et godt forhold til henne.
- Ikke fast vikar for kontaktlærer på plass enda.
- Arne er usikker på om de andre voksne på trinnet liker han.

Tiltak:

- De voksne på trinnet smiler og hilser på Arne hver dag. Gir små tegn på at det er hyggelig å se han.
- De voksne på trinnet jakter på det positive, og forteller Arne det han gjør bra.
- Til skolen har funnet en fast vikar for kontaktlærer, vil mattelæreren til Arne følge han opp litt ekstra. Ha faste samtaler. Arne kan komme til han hvis noe er vanskelig.
- Foreldrene til Arne melder inn fravær, og gir beskjed til mattelærer hvis eleven ikke kommer på skolen. De kan også ta kontakt med mattelærer hvis de har spørsmål, eller noe er vanskelig.
- Mattelærer sender sms til Arne de dagene Arne ikke er der.

Handlingsdel

Handlingsdelen deles inn i to ulike nivåer

➤ Nivå 1 Forebyggende innsats ved tidlige tegn på bekymringsfullt fravær

➤ Nivå 2 Bekymringsfullt skolefravær

Nivå 1 Forebyggende arbeid		
Tiltak	Når	Ansvar
Retningslinjer for elevfravær i grunnskolen gjennomgås på første foreldremøte i alle klasser hver høst. Deretter gjennomgås retningslinjene regelmessig.	Hver høst og vår	Rektor og kontaktlærer
Skolefravær er et overordnet tema i kontakten mellom skole og hjem.	Utviklingssamtaler og skole/hjem samarbeid	Kontaktlærer
Skolen fører fravær systematisk i Visma flyt skole	Daglig	Kontaktlærer/faglærer
Foresatte gir beskjed til kontaktlærer hvis eleven opplever at det er vanskelig å komme på skolen.	Første fraværsdag	Foresatte

Fravær skal alltid meldes til skolen ved første fraværsdag i Visma Flyt skole.	Første fraværsdag	Foresatte
Foresatte skal få fraværsmelding i Visma flyt skole hvis de ikke selv har meldt fravær.	Samme dag som fraværet	Kontaktlærer
Ved fravær (udokumentert) i enkelttimer skal kontaktlærer ta kontakt med foresatte og drøfte fraværet.	Fortløpende	Kontaktlærer
Ved økende eller gjentakende fraværsmønster skal skolen foreta en kartlegging og gjennomføre en samtale med eleven og foresatte.	I løpet av to uker	Kontaktlærer informerer rektor og gjennomfører kartlegging og samtale.
Bekymringen tas opp i faste kontaktmøter på skolen, hvor PPT og skolens ledelse er representert (drøftinger foregår anonymt eller med innhentet samtykke).	Tre uker etter 1. fraværsdag	Kontaktlærer og rektor
Iverksette tiltak på skolen og i samråd med PPT hvis det er nødvendig.		
Konklusjon: vedvarende fravær eller ikke?		Rektor

Steg 2 Bekymringsfullt skolefravær		
Tiltak	Når	Ansvar
Varsle skoleeier	Fortløpende	Rektor.
Iverksette tiltak etter Opplæringsloven § 12-2, om retten til et trygt og godt skolemiljø.		Rektor og kontaktlærer.
Utarbeide en aktivitetsplan og tiltak i samråd med eleven og foresatte.		Rektor og kontaktlærer. Foresatte og eleven.

Drøfte saken med PPT/ læringsmiljøteam.		
Sende henvisning til PPT hvis det er behov for en sakkyndig vurdering.	Fortløpende	Rektor og kontaktlærer sammen med foresatte.
Fortsette oppfølging av eleven i samarbeid med eksterne instanser.	Fortløpende	Rektor, skolens ansatte og aktuelle eksterne instanser.
Følge opp aktivitetsplanen		Rektor og kontaktlærer.

Forslag til tiltak ved skolefravær

Det er enighet i ulike fagmiljøer om at forebygging og tidlig innsats er sentralt også ved skolefravær. Kompleksiteten i slike saker øker gradvis sammen med omfanget av fraværet, og dette gjør at det ofte blir involvert flere faginstanser. Når elever får et høyt skolefravær opplever de som oftest at de blir hengende etter både faglig og sosialt, og dette kan øke avstanden til skolen ytterligere fordi ubehaget og engsteligheten for å møte opp blir større og mer alvorlig. For å unngå at det blir en ond sirkel er det avgjørende at man setter inn tiltak tidlig og har fokus på forebyggende faktorer fra start. Faktorene tar utgangspunkt i risiko- og beskyttelsesfaktorene som er beskrevet over.

Laget rundt eleven

Når man skal jobbe for å hjelpe en elev som har utviklet skolefravær tilbake på skolen er det viktig at skolen tar initiativ til at det settes sammen et «lag» rundt eleven. Dette laget bør bestå av eleven selv, foresatte, en fra ledelsen på skolen og de andre voksne på skolen som eleven kjenner godt. Hvis eleven er henvist til læringsmiljøteamet og/eller PPT, bør også disse være en del av laget. Det bør også vurderes å invitere med representanter fra andre instanser hvis det er flere som er involvert. Det er viktig at de som er en del av laget kjenner til hverandre og hvilke arbeidsoppgaver den enkelte har. Eleven bør også kjenne til oppgavene til de ulike. Med et slikt lag vil man kunne fordele oppgaver, og får frem ulike vinkler og se på både utfordringene og tiltakene.

Nevrobiologisk sårbarhet

For å hjelpe en elev med nevroutviklingsforstyrrelser og alvorlig skolefravær tilbake til skolen, bør det etableres et lag rundt eleven. De ulike deltakerne vil kunne belyse elevens sårbarheter fra ulike synsvinkler og profesjoner.

I tillegg til å delta i møter, er det anbefalt at det føres samtaler med eleven alene. Eleven kjenner sin egen situasjon, og har detaljert innsikt i hva som er ubehagelig, vanskelig og/eller skaper stress og angst i skolesituasjonen. I mange sammenhenger kan det være vanskelig for elever med

nevroutviklingsforstyrrelser å fortelle hva som er vanskelig eller ubehagelig når de får direkte spørsmål, eller når det er mange til stede.

For de fleste elever med nevroutviklingsforstyrrelser og skolefravær, vil veien tilbake til skolen og klasserommet ta tid og bestå av både opp- og nedturer. De involverte partene må være forberedt på dette, oppmuntre hverandre og ikke gi opp underveis. Særlig viktig er det å påpeke positive endringer for eleven og foreldrene, selv om de er små.

Første skritt på veien tilbake til skolen er at fagpersonene klarer å etablere en god relasjon til eleven. Dersom gode relasjoner etableres til eleven, følger ofte en god relasjon til foreldrene med. Elevens interesser og sterke sider må stå sentralt og være inngangsport i relasjonsbyggingen.

Et nyttig verktøy, i dialog med eleven, kan være støttmateriell *Sånn vil jeg ha det*, som du finner mer informasjon om på Statsped sine hjemmesider.

Relasjoner

De som skal ha ansvar for å følge opp eleven tett må være personer som er innstilt på å gå inn i tett samarbeid med både eleven og foreldrene. Det kan være krevende å bygge en relasjon med sårbare barn/ungdom, og til foreldrene som står i en krevende livssituasjon. Derfor vil det ofte være nødvendig å være flere enn en fagperson som følger opp for å sikre både kontinuitet og stabilitet i både arbeidet og relasjonen. Fagpersoner som eleven kjenner fra før er aktuelle å benytte, og hvis eleven ikke har noen trygge personer på skolen må relasjonen bygges på nytt.

Det er helt vanlig at det kommer både oppturer og nedturer når man skal jobbe med å komme tilbake på skolen. Dette er det viktig å være forberedt på, og å ikke gi opp underveis. Det er særlig viktig å ha fokus på de positive endringene man ser, og påpeke dette for å eleven og de foresatte. Når man skal bygge relasjoner er det sentralt å ta utgangspunkt i eleven interesser og sterke sider. Foresatte vet hva eleven liker, er god til og opptatt av. Hvis han benytter seg av denne informasjonen vil det bidra til at eleven føler seg både møtt og sett på et tema som er trygt. Møtene mellom eleven og fagpersonene må også legges til et sted som eleven opplever som trygt. Hvis det eneste stedet er i hjemmet, må relasjonsbyggingen starte der. Det må som sagt alltid være en plan for at eleven skal tilbake på skolen, eller et annet sted som oppleves trygt først. Tilvenning til både skolen og klasserommet vil som oftest skje gradvis, og det er viktig at denne prosessen oppleves som både forutsigbar og trygg for at man skal lykkes. Trygghet er helt avgjørende for at prosessen på sikt skal gå fremover.

Overganger

Overganger kan være krevende og kritiske perioder i barnas liv. En god overgang kan være avgjørende for alle barn, og særlig barn som har særskilt opplæringsbehov eller har med seg andre risikofaktorer som kan gjøre hverdagen utfordrende. Elever som har nevroutviklingsforstyrrelser som ADHD, Tourettes syndrom og autisme er ekstra sårbare for alle overgangen som er i løpet av

en dag i barnehagen eller på skolen. Overganger har ofte mindre struktur, og kan oppleves som kaotiske, bråkete eller uoversiktlige. Hvis ikke elever som strever får god tilrettelegging i overganger, kan det være flere faktorer som spiller inn, og som kan bidra til en utvikling av skolefravær (statped.no).

Halden kommune har rutiner for å ivareta overgangen fra barnehagen til barneskole og fra barneskolen til ungdomsskolen. I overgangene streber man etter å få til tett samarbeid og god informasjonsoverføring der det er nødvendig, for å bidra til god kontinuitet for igjen skape trygghet. Disse rutinen skal bidra i arbeidet med å forebygge skolefravær. I saker som omhandler skolefravær er overføring av informasjon særdeles viktig i overgangen til ny skole. Skolene følger årshjulet for overgang barneskole – ungdomsskole.

Elevers stemme

Barnekonvensjonen artikkel 12 «barnets rett til å gi uttrykk for sin mening».

Eleven skal både lyttes til og høres ut fra utviklingsnivå (alder og utfordringer). Uavhengig av om eleven deltar i møter er det helt nødvendig å få frem elevstemmen, og den bør innhentes av personer som eleven har en nær relasjon til og kjenner godt. Det bør også gjennomføres egen samtaler med eleven selv om eleven deltar i møter, da det vil være viktig å ha god kjennskap til og innsikt i hva eleven opplever som vanskelige og ubehagelig, og hva som skaper stress i skolesituasjonen. Det kan være vanskelig for noen å sette ord på dette i samtaler, og da kan det være nyttig å bruke ulike kartleggingsverktøy for å gjøre det lettere å få frem elevens meninger og synspunkter, eksempelvis kan skaleringsverktøy benyttes.

I de tilfellene det skal skrives en sakkyndig vurdering fra PPT, er hovedregelen at de innhenter barnets stemme slik at eleven selv kan formidle hva som skal til for at opplæringstilbudet skal bli så godt som mulig for dem.

Det er spesielt to av barnekonvensjonens artikler som er relevante i forbindelse med utarbeidelse av sakkyndig vurdering. Det er artikkel 3 – retten til at det blir gjort en barnets beste-vurdering, og artikkel 12 – retten til å bli hørt i saker som angår dem. Disse to artiklene henger nøye sammen, fordi det i barnets beste-vurderinger er en forutsetning at barn høres. Vurderingene og tiltakene fra PPT utarbeides etter dette utgangspunktet.

Skolemiljø

Elever som har motivasjon for å gå på skolen og trives i hverdagen er mindre utsatt for å være borte fra skolen. Vennskap er en beskyttelsesfaktor, og generelt gode relasjoner til voksne og jevnaldrende er avgjørende for å trives der man er. Samtidig vet man at utenforskap og mobbing har nær sammenheng med skolefravær (Haavik 2018). Det er viktig at skolene kontinuerlig har fokus på å jobbe med læringsmiljø i elevgruppene som et forebyggende tiltak. Skoledagene bør organiseres slik at det legges til rette for både mestring og tilhørighet, og alle på skolen er bevisst elvenes rett til et trygt og godt skolemiljø (jf. Opplæringsloven § 12-2). Alle som jobber på skolen har plikt til å følge med, gripe inn og varsle hvis man har mistanke om eller kjennskap til om en elev

i har det bra på skolen. Ansatte i barnehagene har tilsvarende plikt (jf. Barnehageloven §42).

Samarbeid mellom hjem og skole

Det viktigste arenaer som barn og unge er på er hjemmet og skolen. Man vet at et godt samarbeid mellom hjem og skole viser en klar sammenheng med elevens faglige og sosiale læring og utvikling. Dette samarbeidet har også en forebyggende virkning i forhold til skolefravær. I saker som omhandler skolefravær har foresatte behov for informasjon fra skolen og omvendt. Det er avgjørende med en felles forståelse av utfordringene og felles holdninger for lykkes i arbeidet med å få en elev tilbake på skolen. Foreldremøter og utviklingssamtaler er fine arenaer hvor man kan jobbe forebyggende (Havik 2018).

Hjemmeundervisning

Når eleven har langvarig fravær på grunn av sykdom, kan kommunen/fylkeskommunen ha plikt til å gi opplæring et annet sted enn på skolen, for eksempel i elevens hjem (Udir). Retten til opplæring i hjemmet for langvarig syke elever må vurderes ut fra reglene om Individuelt tilrettelagt opplæring §11-6 i opplæringsloven.

Hjemmeundervisning er et tiltak som krever stor inngripen i eleven hverdag. Mange andre tiltak bør være prøvd ut før man kommer frem til at dette bør iverksettes. Det bør også være godt drøftet i laget rundt eleven, og de ulike partene bør være enige om at hjemmeundervisning vil være til det beste for eleven før det settes i gang. Det er viktig at det alltid jobbes for at eleven på sikt skal tilbake på skolen, og ha undervisning der i en form hvor eleven kan oppleve mestring. Laget rundt eleven må bidra til at det lages en tydelig og realistisk opptrappingsplan som evalueres fortløpende (jf. Handlingsplan nivå 2).

Alternativ organisering

Hovedregelen er at elevene skal ha opplæringen sin i en klasse. Skolen har likevel noe fleksibilitet når det gjelder alternativ organisering av opplæringen.

Dersom en elev skal tas ut av opplæringen for å motta ene-undervisning, for eksempel på en annen arena enn skolens område, må det finnes en særskilt hjemmel. Bestemmelsene om spesialundervisning og eventuelt også særskilt språkopplæring, kan gi rettslig grunnlag for å gi en elev opplæring på en annen arena et skolens område. Det er hensynet til eleven, ikke hensynet til skolen eller kommunen som er det avgjørende for å bruke andre arenaer i opplæringsøyemed. Dette skal drøftes med fagledere skole i staben til undervisning og oppvekst.

PP-tjenesten rolle og mandat i sakene

I saker med bekymringsfullt skolefravær vil PP-tjenesten alltid være involvert. Det kan være enten med en rådgiver fra læringsmiljøteamet og/eller en PP-rådgiver.

Kommunenes tjenester for barn og unge

- ✓ Familiens hus består av helsestasjon og skolehelsetjenesten, barneverntjenesten, spesialpedagogikk og tilrettelegging for førskolebarn og PPT.
- ✓ Forvaltningsenheten Helse og mestring

Aktuelle samarbeidspartnere

- ✓ Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUPP)
- ✓ Habilitering for barn- og unge (HABU)

Fravær som tema på foreldremøter i barnehage og skole

Nyttige linker

[Overganger | statped.no](https://statped.no/overganger)

[Hva er nevroutviklingsforstyrrelser | statped.no](https://statped.no/hva-er-nevroutviklingsforstyrrelser)

[Tiltak for elever med skolefravær | statped.no](https://statped.no/tiltak-for-elever-med-skolefravær)

[Fravær i grunnskolen | udir.no](https://udir.no/fravær-i-grunnskolen)

[Sann vil jeg ha det](#)

Kilder

Bærum kommune (2018) Fraværsrutiner. Tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid

Haavik, T. (2018). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*. Gyldendal Akademisk.

Haavik, T. (2023). *Skolefravær. Å forstå og håndtere skolefravær og skolevegring*. Gyldendal Akademisk.

Heinrich RICKING & Gisela C. SCHULZE* (2019). Research and Management of School Absenteeism in Germany: Educational Perspectives. Hentet fra <https://urbanscope.lit.osaka-cu.ac.jp/journal/pdf/vol010/08-ricking-and-schulze.pdf>

Ingul, J. M. (2016) *Skolevegring hos barn og unge*

Overland, T. & Nordahl, T. (2019). *Rett og plikt til opplæring. Om fravær og deltagelse i skolen*. Fagbokforlaget

Nordahl, T. & Overland, T. (2021). *Tilpasset opplæring og inkluderende støttesystemer: høyt læringsutbytte for alle elever*. Gyldendal.

Otnes, A. (2016). Å kurere gruff- systematisk arbeid med skolefravær og erfaringer med hva som virker (fra Talenter for framtida)

Otnes, A. (2016): Å kurere gruff. En framgangsmåte for samarbeid rundt barn og ungdom med skolefravær. Spesialistoppgave i klinisk barne- og ungdomspsykologi. Bufetat Region Øst.

Rapport fra barneombudets ekspertgruppe om skolefravær. (2024). *One size fits all?*

Udir.no. [Fravær i grunnskolen | udir.no](https://udir.no/fravar-i-grunnskolen)

